

Høring

Forslag til forskrift om kontrollområde for å forebygge, begrense og bekjempe infeksiøs lakseanemi (ILA) hos akvakulturdyr i Kvænangen kommune, Troms fylke.

Hovedinnhold i forskriftsutkastet

- Formålet med forskrift om kontrollområde er å forebygge, bekjempe og utrydde sykdommen ILA hos fisk i forskriftens virkeområde, jf. forskriftens § 2.
- Det foreslås å opprette et kontrollområde bestående av en overvåkingssone og en bekjempelsessone.
- Forskriften legger restriksjoner på aktivitet i sonene for å forhindre videre smitte ut fra området.
- Det foreslås å legge til følgende i § 4 første ledd andre setning om overføring av akvakulturdyr inn i og ut av bekjempelsessonen; «Mattilsynet kan gjøre unntak for utsett av rensefisk.»

Krav i bekjempelsessonen

- Anlegg med påvist ILA skal slakte/destruere all fisk innen en frist satt av Mattilsynet. Samme krav vil kunne bli gjort gjeldende for anlegg med grunn til mistanke om ILA der det anses nødvendig for å hindre spredning av smitte.
- Ekstra tiltak med vask og desinfeksjon av anlegg.
- Forbud mot å ta inn rogn eller fisk uten tillatelse fra Mattilsynet.
- Månedlig helsekontroll med prøveuttak egnet til å avdekke ILA-smitte.
- Daglige registreringer om gjennomførte tiltak, og ukentlig innsending av lister over daglig dødelighet på merdnivå.
- Fangst og flytting av rensefisk er ikke tillatt i bekjempelsessonen.

Krav i overvåkingssonen

- Ukentlig innsending av lister over daglig dødelighet på merdnivå.
- Månedlig helsekontroll med prøveuttak egnet til å avdekke ILA-smitte.

Bakgrunnen for forslaget

Det er påvist infeksjøs lakseanemi (ILA) på sjølokaliteten 10803 Fjellbukt i Kvænangen kommune i Troms fylke. Lokaliteten drives av MOWI AS.

ILA er en alvorlig smittsom sykdom hos fisk som kan gi store samfunnsmessige konsekvenser. Bekjempelsen av listeførte sykdommer på akvatiske dyr baserer seg på kravene i forskrift 17. juni 2008 nr. 819 om omsetning av akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr, forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr. Forskriften implementerer rådsdirektiv 2006/88/EF av 24. oktober 2006.

Direktiv 2006/88/EF fastsetter blant annet minimumskriterier for sykdomsbekjempelse, og kriteriene for sykdomsbekjempelse i direktivet er internasjonalt forpliktende for norske myndigheter gjennom EØS-avtalen.

Mattilsynets beredskapsplan for håndtering av ILA-utbrudd

Mattilsynet har utarbeidet en beredskapsplan som skal gjøres gjeldende ved utbrudd av infeksjøs lakseanemi (ILA). Planen beskriver hvilke tiltak som iverksettes ved påvisning av ILA. Planen anviser opprettelse av kontrollområde for bekjempelse og overvåking av sykdommen.

Forskriftsteksten som nå foreslås tar utgangspunkt i gjeldende mal for kontrollområdeforskrifter for ILA utenfor friområder.

Informasjon til berørte parter

Kontrollområdeforskrifter i forbindelse med utbrudd av ILA må etableres raskt for å sikre at riktige smittebegrensende tiltak iverksettes. Med denne bakgrunn har Mattilsynets fungerendeadministrerende direktør besluttet at Mattilsynet kan unnta forskriften fra krav til høring med tre måneders (minimum seks ukers) frist for innspill (jf. krav og unntak fra krav i utredningsinstruksen). For at berørte aktører i tilstrekkelig grad likevel skal bli hørt, gis partene anledning til å uttale seg om sonenes utstrekning og forskriftsforslaget, både gjennom regionens forhøring med ca. en ukes frist, og gjennom hovedkontorets forkortede høring på ca. en uke.

Informasjon om at Mattilsynet ser for seg å opprette kontrollområde med bekjempelses- og overvåkingssone rundt lokaliteten Fjellbukt, ble mandag 8 juli. 2019 gitt aktører som antas å bli berørt av at Mattilsynet vurderer å opprette et kontrollområde. Mattilsynet har ikke avholdt høringsmøte i denne sammenheng, da det har vært informert om strakstiltak og aktuelle tiltak ved bekreftet ILA-diagnose. Det ble gitt frist til utgangen av søndag 14. juli 2019 (uke 28) for å komme med innspill på ovennevnte.

Mattilsynet har mottatt skriftlig innspill fra MOWI Norway AS region Nord. Det er også kommet svarbrev fra Fiskeridirektoratet. Direktoratet har ingen merknader til det foreslåtte kontrollområdet.

Innspillene fra MOWI går i korte trekk ut på:

- Utstrekning av bekjempelsessonen: MOWI Norway AS region Nord anmoder om at lokalitetene 10806 Rakkenes og 10804 Karvika tas ut av bekjempelsessonen og innlemmes i overvåkingssonen.
- Adgang til å søke om dispensasjon: MOWI Norway AS region nord anmoder om at det åpnes for å kunne søke om dispensasjon fra kravet om 2 måneders felles brakklegging i bekjempelsessonen.

Innspillene er i det følgende utdypet og hvert innspill er kommentert under av Mattilsynet:

- **Avstander:** Avstanden fra Fjellbukt til Rakkenes er drøyt 9 km målt i sjø rundt nordsiden av Nøkklan (strømkartet viser en liten delstrøm som dreier vestlig på nordsiden av Nøkklan, samtidig som det er lite vannkontakt fra Fjellbukt mot Rakkenes rundt sørsiden av Nøkklan som følge av hovedstrømretningen i området). Avstanden fra Fjellbukt til Karvika er ytterligere ca. 5 km lenger vianordsiden av Nøkklan, og drøyt 5 km via sørsiden. Standarden har tidligere vært 5 km radius for bekjempelsessone fra utbruddslokalitet.

Mattilsynet vurderer innspillet slik: Minsteavstand mellom lokalitetene 10803 Fjellbukt og 10806 Rakkenes er i sørlig retning, og strekker seg ca. 7,30 km. Avstanden mellom lokalitetene Fjellbukt og 10804 Karvika vil i sørlig retning være ca. 6,08 km. Dette er betydelig kortere distanse enn i nordlig retning for begge lokalitetene. Selv om det kan være begrenset vannkontakt i sørlig retning, vil strømmen aldri være statisk, slik at det vil forekomme tilfeller hvor strømmen også vil kunne gå i sørlig retning. Avstandsmålene er vurdert opp mot minimums avstander, for å kunne ta forbehold om potensiell smittefare.

I henhold til Mattilsynets beredskapsplan for ILA, skal bekjempelsessonen som hovedregel være minst 5-10 kilometer i radius fra smittet anlegg. I så måte er avstandskravene nevnt ovenfor innenfor beredskapsplans angitte minsteavstander. Det kan dermed ikke anses som avvikende fra «standarden», slik MOWI påstår.

- Strømretning: Hovedstrømretningen går fra sonen hvor lokalitetene 10808 Hjøllberget, Rakkenes og Karvika ligger og retning nord-øst mot sonen hvor lokalitetene Fjellbukt, 15659 Nøkkan og 35997 Kviteberg ligger.

Mattilsynet vurderer innspillet slik: Som nevnt ovenfor er hovedstrømretningen ikke statisk, men dynamisk og vil av den grunn kunne variere avhengig av årstid og meteorologiske forhold.

- Smittekontakt: Det er svært liten kontakt mellom Rakkenes og lokalitetene på andre siden av fjorden. Lokalitetene drives i dag som helt separate enheter, med svært liten utveksling av utstyr og materiell. Etter påvisning av ILA på Fjellbukt har vi fullstendig unngått utveksling av utstyr og materiell. Karvika er en beredskapslokalitet og det er ikke fisk der for tiden.

Mattilsynet vurderer innspillet slik: Mattilsynet stiller seg positiv til ovennevnte tiltak, men mener at dette alene ikke er avgjørende for hvorvidt smittespredning kan finne sted.

- Screening av fisk: Mowi har siden juni 2015 gjennomført månedlig screening av fisk mot ILA på alle lokaliteter i Kvæningen der vi har sett forøket dødelighet for å sikre en tidligst mulig påvisning ved sykdomstilstand. På denne måten har vi påvist ILA på et veldig tidlig tidspunkt og har dermed hatt mulighet til å ta ut syk fisk tidlig. Dette gir et redusert smittepress mot nærliggende lokaliteter i Kvæningen.

Mattilsynet vurderer innspillet slik: Slik situasjonen er i dag har virksomheten mistanke om ILA samtidig som det er luseproblemer ved enkeltmerder (se nedenstående vurdering under «smittepress»). Mattilsynet vurderer videre at månedlig screening ikke er tilstrekkelig for å sikre seg mot ILA.

- Brakkleggingssoner: Vi har opprettet brakkleggingssoner i Kvæningsbassenget etter anbefaling fra Mattilsynet. Driftsplanene som er basert på disse brakkleggingssonene deler Karvika, Rakkenes og Hjøllberget inn i én sone, og Fjellbukt, Nøkkan og Kviteberg i én sone. Driftsplanene er godkjent av Mattilsynet og vi har ikke mulighet til å ha større brakkleggingssoner i Kvæningen.

Mattilsynet vurderer innspillet slik: I skriv datert 6. januar 2017 heter det at det er oppdretterne som skal finne ut av hva som er egnede brakkleggingsgrupper basert på avstander, kunnskap om strømforhold, smittespredningsmodeller, mengden fisk i området og lokale erfaringer med sykdomskontroll. Avgjørelsen om hvilke anlegg som skal brakklegges samtidig, bør i utgangspunktet tas av de berørte oppdretterne.

At MOWI har valgt å inndeile fjorden som skissert ovenfor er dermed ikke førende for vår forvaltning av ILA. Det er heller ikke nevnt i ovennevnte skriv at brakkleggingsgrupper med en avstand på minimum 5 km vil være tilstrekkelig for å forebygge, begrense og bekjempe ILA.

- Smittepress: Smittepresset er lavt. Det er kun gjort sikre funn i en enhet (M10) på Fjellbukt og vi tar ut enheter hvor det eventuelt blir gjort påvisning fortløpende.

Mattilsynet vurderer innspillet slik: ILA er kun verifisert i én merd, men det er også positive PCR-prøver i to merder til (8 og 13). Merd 8 og 13 står ikke øverst på prioriteringslisten for utslakting

(merder med mye lus går foran). Selv om Ct-verdiene er høye på angitte merder, vil flere merder med mistanke kunne bidra til å øke smittepotensialet internt på lokaliteten, men også eksternt til andre nabolokaliteter.

- Vi mener å finne støtte i vårt syn i studier fra Veterinærinstituttet. Det beskrives i rapport om smitte fra 2018 at viruset blir inaktivt etter kort tid utenfor vert (maksimalt 3 timer), og det er lite sannsynlig med passiv transport over flere kilometer, som f.eks. fra Fjellbukt til Rakkenes og Karvika.

Mattilsynet vurderer innspillet slik: Nevnte overlevelsestid hos viruset er trolig blant det korteste som er funnet i forsøk, og kan dermed ikke være førende for vår forvaltning.

- Dispensasjon: Vi mener det er grunnlag for å søke om dispensasjon for å redusere tiden med felles brakklegging i bekjempelsessonen fra 2 til 1 måned, slik det ble gjort i bekjempelsessonene for PD i Nord-Trøndelag.

Mattilsynet vurderer innspillet slik: Dette er å anse som en lite hensiktsmessig måte å håndtere ILA på i forhold til brakkleggingstid, da ILA er en liste 2 sykdom (ikke-eksotiske sykdommer), mens PD er en liste 3 (nasjonale sykdommer). Fra et forvaltningsmessig ståsted kan sykdommene dermed ikke sidestilles.

Helhetsvurdering: Mattilsynet er positive til flere av tiltakene MOWI har igangsatt, men finner det ikke tilstrekkelig for å kunne endre utkastet for kontrollområdet. Vi vurderer at samfunnshensynene må veie tyngre i denne saken enn ulempene for Mowi Norway AS, og eventuelt lokalsamfunnet forøvrig.

Samfunnshensynet er å begrense og bekjempe forekomst av smittsom fiskesykdom. Hvis Mattilsynet ikke benytter effektive virkemidler som tømning av en lokalitet og prøver å bremse en uønsket utvikling nå, risikerer vi at akvakulturnæringen i området får et mye større problem i løpet av kort tid. Spredningspotensialet til ILA er stort, og konsekvensene kan bli store for akvakulturnæringen.

Utbredelse av soner

Sykdommen ILA opptrer både som isolerte utbrudd og lokale epidemier. Det finnes betydelig dokumentasjon på at ILA spres mellom anlegg via vann og annen kontakt. Beredskapsplan for ILA legger opp til smittebegrensede tiltak for å unngå at ILA-utbrudd utvikler seg til lokale epidemier.

Soneutbredelse tar utgangspunkt i føringer i beredskapsplanen som igjen bygger på kunnskap om sykdommens epidemiologi, samt praktisk erfaring med håndtering av sykdomsutbrudd gjennom flere år.

Kontrollområdets utbredelse framgår av kartet.

Det er påregnelig at bekjempelsessonen har en utbredelse på minst 5-10 km fra smittet anlegg, og at overvåkingssonen strekker seg minst 10-20 km fra smittet anlegg, jf. føringer i Mattilsynets beredskapsplan for ILA.

Med bakgrunn i beredskapsplanen for ILA, vurdering av høringsinnspillene og lokale forhold, foreslår Mattilsynet å opprette følgende kontrollområde:

Bekjempelsessonen

Bekjempelsessonen opprettes omkring lokaliteten 10803 Fjellbukt i Kvænangen kommune. Bekjempelsessonen omfatter lokalitetene 10803 Fjellbukt, 15659 Nøklan, 35997 Kviteberg, 10806 Rakkenes, og 10804 Karvika.

Mattilsynet har i denne sammenheng benyttet kartverktøyet til Fiskeridirektoratet (fra senter av ovennevnte lokaliteter til lokaliteten Fjellbukt).

I samsvar med krav i forskriftsutkastets § 5 fjerde ledd skal all fisk i sjø med påvist eller grunn til mistanke om ILA slaktes eller destrueres innen en fastsatt frist godkjent av Mattilsynet. Etter at anlegget er tømt for fisk skal det rengjøres og desinfiseres. Anlegget skal deretter brakklegges i minimum tre måneder. Krav om utslakting innen frist skal sikre at utslakting/destruksjon skjer innen en dato som er forsvarlig for å unngå smittespredning. I de fleste tilfeller vil det være tilfellet for anlegg med diagnose. I enkelte unntakstilfeller vil det være behov for å sette frist for utslakting/destruksjon også for anlegg der diagnose ikke er bekreftet.

Overvåkingssonen

Overvåkingssonen ligger utenfor bekjempelsessonen og omfatter lokaliteten 10808 Hjellberget og slakteri/slaktemerden 30417 Slettneset.

Mattilsynet har i denne sammenheng benyttet kartverktøyet til Fiskeridirektoratet (fra senter av ovennevnte lokaliteter til lokaliteten Fjellbukt).

Grensene vi trekker er plassert ut fra strategiske hensyn for å fange opp spredning av mulig smitte.

Økt helsekontroll

Mattilsynet foreslår at anleggene i kontrollområdet ukentlig skal sende inn lister som viser daglig dødelighet på merdnivå. I en tidlig fase vil en svakt forøket dødelighet i enkeltmerder kunne være tegn på sykdom under utvikling i anlegget.

Månedlig helsekontroll, sammen med prøveuttak, kan også være et viktig bidrag til å oppdage ILA på et tidlig stadium. Vedlegg 2 til forskriften beskriver hvordan prøveuttak kan gjennomføres. Det er også fiskehelsepersonellens oppgave å gjøre forsvarlige faglige vurderinger knyttet til risikoen. Vedlegg 2 avviker forøvrig noe fra det som ble sendt ut på forhøring, da forskriften vil inneholde en nyere versjon etter tilbakemeldinger fra ESA.

Bruk av rensefisk

Mattilsynet ønsker å åpne for unntak fra forbudet mot å sette ut akvakulturdyr i bekjempelsessonen. Unntaket vil gjelde rensefisk, og det må søkes om tillatelse.

Bruk av rensefisk vil sannsynligvis redusere behovet for håndtering og bruk av utstyr i forbindelse med avlusing. På denne måten vil en kunne redusere stress på fisken og redusere risikoen for smittespredning gjennom bruk av felles avlusingsutstyr.

Varighet av tiltakene

Bekjempelsessonen oppheves etter at alle lokaliteter i sonen er tømt og anlegg og utstyr er vasket og desinfisert. Lokaliteter som har hatt ILA-diagnose har krav om tre måneders brakklegging. Alle lokaliteter i sonen må være brakklagt samtidig i to måneder før bekjempelsessonen kan oppheves og innlemmes i overvåkingssonen. Fra samme dato som bekjempelsessonen oppheves, innlemmes den i overvåkingssonen.

Overvåkingssonen oppheves normalt to år etter at bekjempelsessonen er opphevet.

Vurdering av konsekvenser

Foreslåtte kontrollområdeforskrift vil kunne medføre negative økonomiske konsekvenser for akvakulturanleggene som blir omfattet av sonene. Påvisning av en alvorlig fiskesykdom som ILA, medfører behov for å pålegge restriksjoner på å ta fisk inn og ut av anleggene i bekjempelsessonen. Lokalitetene i området blir også pålagt månedlig helsekontroll med prøveuttak.

Effekten av tiltakene er vurdert opp mot de totale konsekvensene tiltakene har på næringsaktører og miljøet rundt. Slik Mattilsynet ser det representerer de foreslåtte tiltakene nødvendige og godt utprøvde tiltak for å begrense smitte. Hensynet til å hindre spredning av ILA til større deler av områdene rundt må veie tyngre enn de ulemper tiltakene påfører aktørene i den begrensede perioden tiltakene varer.

Mattilsynet mener at forslaget til kontrollområde samlet sett tar hensyn til smittefare, samtidig som det ivaretar hensynet til at utstrekningen av sonen skal være forholdsmessig og ikke unødig tyngende for oppdrettsvirksomhetene i området.

Det er avgjørende med god overvåking og kontroll når slike alvorlige sykdomsutbrudd oppstår. Effektiv håndtering av smittsom sykdom har betydning for fortsatt markedsadgang for norsk laks.

Med bakgrunn i bekjempelsesplan og vurdering av lokale forhold, foreslår Mattilsynet å opprette et kontrollområde i Kvæningen kommune, Troms fylke.

Høringsfrist:

Frist for å gi innspill settes til utgangen av onsdag **24. juli 2019**.

Høringsinnspill sendes inn via [Mattilsynets nettsider](#). Merk innspillet med følgende saksnummer: 2019/156710.

Merk at alle høringsinnspill kan bli offentliggjort.